

Сидоренко Світлана Василівна

*кандидат філософських наук, старший викладач кафедри суспільних дисциплін
Запорізького державного медичного університету, м. Запоріжжя, Україна*

ПРОТЕСТАНТИЗМ У РОЗВИТКУ ПРАВА СПРАВЕДЛИВОСТІ АНГЛІЇ

Актуальність теми дослідження пояснюється пошуками шляхів удосконалення та адаптації правової системи України до норм міжнародного права, суб'єктами якого є міжнародні організації, незалежні держави, нації та народи, які борються за власний суверенітет та самовизначення. На думку багатьох дослідників, на фоні процесу зближення різних правових систем у рамках концепції міжнародного права у національних законодавствах адаптуються та стверджуються ті запозичені зовні функціональні елементи, що витримали випробування часом, залишаючи фактор їх походження вторинним. В даному дискурсі звернемося до досвіду правової системи Англії як однієї з найбільш авторитетних у сучасному світі. Так, О.Барабаш зазначає, що «змістовні інновації протестантизму заклали фундамент ідеології лібералізму, який у поєднанні з англійським традиціоналізмом привів до ствердження особливої правової культури, сформував певний тип праворозуміння, остаточно обґрунтував статус судів як правотворчої інстанції» [2, с.79].

Внаслідок норманського завоювання була введена централізована система правління на території Англії, яка мала назву – «загальне право» (common law). З часів Вільгельма Завойовника (XI ст.) зростає потреба у вирішенні найсуттєвіших судових питань, адже нова правова система набуває прогресивного значення порівняно з попередніми місцевими звичаями і традиціями. Але з часом проявляються її недоліки. По-перше, визнання її нормами єдиної санкції у громадянському праві – грошової компенсації, а кримінальному праві – смертної кари; по-друге, відсутність засобів явки свідків до суду та демократичних прав і свобод у судовій системі. Всі визначені чинники вплинули на появу нового права – *права справедливості*, становлення якого відбулось у зв'язку зі світобаченням протестантизму.

У першій половині XVI століття в Німеччині, а потім по всій Європі розгорнувся масовий рух, який за своїм характером був антифеодальний і водночас спрямований на оновлення релігії. Так започаткувалась епоха Реформації (латинське reformation – перетворення, перебудова). В ході діяльності вона поділилась на два напрями: перший підтримували дворянство, бюргерство, світські князі, які з різних причин розорилися; другий - народні маси, селяни і плебеї. Ми можемо апелювати до думки історика протестантизму С. Саннікова про те, що саме соціальні питання стали першим поштовхом до Реформації, оскільки вони безпосередньо пов'язані з практикою християнського життя. Власне такий підхід і призвів до того, що в ранньому протестантизмі однією із центральних проблем стало питання соціальної рівності [3, с.131]. Єдиним джерелом релігійної істини було «Святе Писання», яке об'єднало обидва напрями після початку руху Реформації. Очолив Реформацію у Німеччині і перший напрям професор Віттенберзького університету, доктор богослов'я Мартін Лютер (1483-1546). Народився в сім'ї гірника із Тюрінгії. Початком німецької Реформації, а разом з нею і початком усієї епохи ранніх буржуазних революцій, вважається 1517 рік, коли Лютер вивісив на дверях Віттенберзької замкової церкви і розіслав до багатьох міст Німеччини 95 тезисів, спрямованих проти продажу індульгенцій (відпущення гріхів). Він вважав, що практика відпущення гріхів за гроші не відповідає вченню Христа, оскільки це шахрайство, яке заслуговує засудження і заборони. Натомість пропонує відмовитися від сліпого підкорення канонам церкви. Визнає, що розумне природне право, внаслідок якого можливо досягти відповідного позитивного права, має відповідати праву Божому, викладеному в Біблії. В Англію ідеї Реформації прийшли під час правління короля Генріха VIII, який створив англіканську церкву та був проголошений її головою. Але релігійна, політична і правова система ще не зазнала радикальних змін. Лише поступово, з масовим поширенням кальвінізму у вигляді пресвітеріанства та конгрегаціоналізму, а також пуританського світобачення, відбуваються поступові зміни у праві. Затверджується право справедливості. Передумови

його появи оформлюються у XIII-XV століттях, але з XVI століття, коли лорд-канцлером був обраний Томас Мор, розгляд справ на засадах права справедливості все більше є зразком загального права. Кожен лорд-канцлер мав власне розуміння «чесності та справедливості», з роками з'являються загальні правила та норми «природної справедливості» та Суд канцлера, де розглядалися питання права справедливості. Особливостями його розвитку були: гнучкість, широкий набір всіляких санкцій, спрощена процедура розгляду справи, відповідальність за нечесність та обман. Право справедливості – це різновид англійського прецедентного права. Рисами права справедливості були: моральні міркування і доводи («хто звертається до права справедливості, сам повинен бути справедливим»), допомога бідним та слабким, можливість судового захисту від обману, нові засоби судового реагування та захисту. Починаючи з 1615 р. норми права справедливості набувають більш суттєвої юридичної сили, ніж норми загального права. А з 1875 р. загальне право та право справедливості набувають сучасних форм.

Демократичний устрій Об'єднаного Королівства, ґрунтуючись на ідеях Реформації і Просвітництва та враховуючи демократичні традиції, властиві історії цієї країни, дозволяє урізноманітнювати право справедливості в його практичному застосуванні. Так, в сучасній Англії та Уельсі діє англійське право, у Шотландії - шотландське, яке відрізняється кодифікацією. В Північній Ірландії існують власні особливості. Для системи Англії принцип верховенства права – фундаментальний конституційний принцип, згідно з яким всі рівні перед правом. Держава виступає лише суб'єктом права і має право оскаржувати його разом із приватними особами. Згідно з принципом верховенства права, англійський суд не виступає на стороні держави, і це робить суддів незалежними від політичних переконань та впливів. Як зазначають дослідники, саме протестантизм вплинув на вимоги щодо моральності постаті судді, який має відповідати високим стандартам. «Утім суддя, помилковий вирок якого призвів до публічного скандалу, може не побоюватися за свою кар'єру, якщо

він, звичайно, не звинувачується в аморальній або неприпустимій поведінці, або корупції» [2, с. 82].

Таким чином, саме англійська система права найбільшою мірою відповідає класичному визначенню права як міри справедливості, наведеному ще Аристотелем. Звідси й ті демократичні досягнення, які дозволили цій країні без тих революційних потрясінь, які супроводжували історію становлення демократій у Західній Європі, утвердити своє цивілізаційне лідерство. Це потрібно брати до уваги нам, сучасним українцям, оскільки революції мало що здатні змінити у правосвідомості, яка потребує спокою душевної рівноваги, а не популістичних гасел, від яких до реального втілення їх змісту, як мовиться, «дистанція огромного размера» (А. Грибоедов).

Література

1. Английская реформация (Документы и материалы) / Под редакцией Ю.М. Сапрыкина – М.: Издательство МГУ, 1990 – 104с.
2. Барабаш О. Протестантизм у розвитку загального права Англії та США // Вісник Академії правових наук України - №3 (70) – 2012. – С.78-86
3. Докаш В. Соціальний контекст реформаторських рефлексій у ранньому протестантизмі // Актуальні питання релігієзнавчої та богословської думки. Колективна монографія – За ред. В.О.Балуха – Чернівці, 2010 – 213с.
4. Романов А.К. Правовая система Англии: Учеб. пособие/ Романов А.К.– М.: Дело, 2002. – 344с.

Сидоренко С. В. Протестантизм у розвитку права справедливості Англії / С. В. Сидоренко // Реформація і трансформація суспільства : досвід минулого і виклики сучасності : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 8-9 грудня 2017 р.). – Львів, 2017. – С. 186-188.